

Český Těšín a jeho proměny (nejen) v posledních sto letech

3. díl: Správní vývoj města od roku 1938 do současnosti

V dalším díle seriálu o dějinách Českého Těšína se podíváme na jeho správní vývoj v letech 1938–2020. Jedná se o výtah z kapitoly publikované na stránkách knihy *Český Těšín 1920–2020*.

Na konci 30. let 20. století vstupovalo město po necelých dvou desetiletích své existence do období ve znamení velkých geopolitických změn, které se odrazily na státní příslušnosti Českého Těšína i Těšínska. Pro samotné město znamenalo období mezi lety 1938–1945 opětovné sloučení s polským Těšínem a vytvoření jednotného města.

Pod polskou správou (1938–1939)

Po přijetí mnichovské dohody vznesly své nároky na části území Československa i Polsko a Maďarsko. Předmětem zájmu polské zahraniční politiky se stalo území politických okresů Český Těšín a Fryštát označované termínem Záoľší (Zaolzie). Polské územní požadavky vyjádřila nota z 27. září 1938. Pod vlivem neutěšené mezinárodní situace je československá vláda 1. října 1938 přijala. Vlastní obsazování Těšínska začalo v neděli 2. října po druhé hodině odpoledne slavnostním vstupem polských jednotek do Českého Těšína. Odstupování dalšího území probíhalo v šesti úsecích ve dnech 4.–11. října. Ze správního hlediska se území do 24. října nacházelo pod vojenskou správou tzv. Samostatné operační skupiny Slezsko (Samodzielna Grupa Operacyjna

Polský voják pózující u československého hraničního orientačního sloupu před kavárnou Avion 2. října 1938 (Muzeum Těšínska)

Śląsk), které velel generál Władysław Bortnowski. Po převzetí civilní správou byl dosavadní okres Český Těšín (soudní okresy Český Těšín a Jablunkov) připojen k polskému okresu Cieszyn jako součást Slezského vojvodství (Województwo Śląskie).

K prvním krokům polské správy patřilo sloučení Českého Těšína a Cieszyna v jednu městskou obec – bývalý Český Těšín obdržel administrativní název Západní Těšín (Cieszyn Zachodni). Sloučené město se mělo územně rozšířit o dosud samostatnou obec Svibici. Tuto integraci projednala a schválila na svém posledním zasedání před vypuknutím války městská rada 16. srpna 1939. Na základě přijatého rozhodnutí 3. října 1938 převzal správu bývalého Českého

Těšína Rudolf Halfar (1884–1967), dosavadní starosta polského Těšína, s osobní (poboční) radou. Vedení města sídlilo v dosavadní radnici na Rynku v Těšíně, v budově bývalé českotěšínské radnice bylo v prvních dnech umístěno velitelství operační skupiny Slezsko.

šin zůstalo zachováno jako jeden celek s administrativním členěním obou částí na Teschen-Ost a Teschen-West. Zpočátku byly funkce ve státní správě a samosprávě obsazovány místními Němci, postupně však byli nahrazováni úředníky z Německé říše. Prvním válečným starostou Těšína se stal Artur Gabisch (1881–1963), místostarosta bývalého vedení města a zástupce německé menšiny. Do Těšína se vrátil i někdejší dlouholetý českotěšínský starosta Josef Koždoň, který však nebyl zaníceným nacistou, a tudíž nevhodným pro starostenskou funkci. V říjnu 1939 se ujal vedení města říšský Němec Wilhelm Koperberg, jenž zůstal ve funkci starosty po celou válku. Těšín jako správní centrum okresu se stal sídlem celé řady úřadů. Hlavním úřadem pro správu okresu byl tzv. landrát, jenž řídil od 15. září 1939 člen NSDAP a říšský Němec Udo Krüger. Ve své funkci působil až do konce války. Charakteristickou pro období německé okupace se stala prováznost státních a stranických struktur NSDAP. Na okresní úrovni však

Defilé jednotek SA po Saské Kupě (dnes Hlavní třída) během návštěvy stabsführera Viktora Lutzeho ve městě, 7. června 1942 (Muzeum Těšínska)

Těšín v Německé říši (1939–1945)

Porážkou Polska se stala součástí Německé říše jako „včleněné“ východní území i ta část českého Těšínska připojeného k Polsku. Německá správa vytvořila z bývalých polských okresů Cieszyn a Frysztat (tzv. Olsa Gebiet) okres Těšín (Kreis Teschen) spadající pod vládní obvod Katovice (Regierung Kattowitz) v provincii Slezsko (od 1941 Horní Slezsko). Město Tě-

v případě Těšína ke spojení těchto správ nedošlo. Ve městě měly svou centrálu kromě okresního vedení NSDAP i další stranické složky – např. motoristický sbor Kraftfahrkorps NSKK, letecký sbor Fliegerkorps NSFK, Hitlerjugend HJ nebo Bund Deutscher Mädel BDM. Těšín byl sídlem dalších široce rozvětvených bezpečnostních složek a soudního aparátu. Nacházela se zde služebna gestapa sídlící v budově dnešního finančního úřadu

Interiér radnice s bustou Adolfa Hitlera a datem oslavujícím připojení města k Německé říši, kolem r. 1942 (Muzeum Těšínska)

Vojenská přehlídka místní vojenské posádky na náměstí ČSA v rámci oslav 15. výročí osvobození Československa, 9. května 1960 (Muzeum Těšínska)

v Masarykových sadech, v níž probíhaly i výslechy. S těmito represivními složkami úzce souvisela soudní správa. V Těšíně působil stanný soud (Standgericht) a zemský soud (Landgericht) podřízený soudu v Katovicích.

Správní vývoj po válce

Po skončení druhé světové války došlo ke změně územní organizace správy, kterou vykonávaly nově zakládané národní výbory na různých stupních – zemské (ZNV), okresní (ONV), městské (MěNV) a místní (MNV). Opět samostatný Český Těšín zůstal i nadále síd-

lem správního (dříve politického) okresu stejného názvu a okresních úřadů v čele s ONV. K řádnému ustavení MěNV došlo 11. června 1945, předsedou byl zvolen Vilém Pavlík.

První poválečná správní reforma proběhla v roce 1949. K 1. lednu došlo ke zrušení ZNV a jeho nahrazení 19 kraji. Okres Český Těšín zůstal v rámci nového Ostravského kraje zachován a město si udrželo svůj význam správního centra okresu se všemi z toho vyplývajícími úřady a funkcemi.

Český Těšín nejvíc poznamenala následující reforma veřejné správy

realizována v roce 1960. K 1. červenci vznikl Severomoravský kraj a území někdejšího českotěšínského okresu bylo rozděleno do okresů Karviná a Frýdek-Místek. Z bývalého okresu Český Těšín připadlo ke karvinskému okresu osm obcí včetně samotného města a k frýdecko-místeckému okresu zbývající část. Rozdělením okresu Český Těšín došlo ke správnímu roztržení těšínsko-třinecké aglomerace a administrativně tak byla oddělena velká část polské národnosti menšiny od svého tradičního kulturního centra v Českém Těšíně.

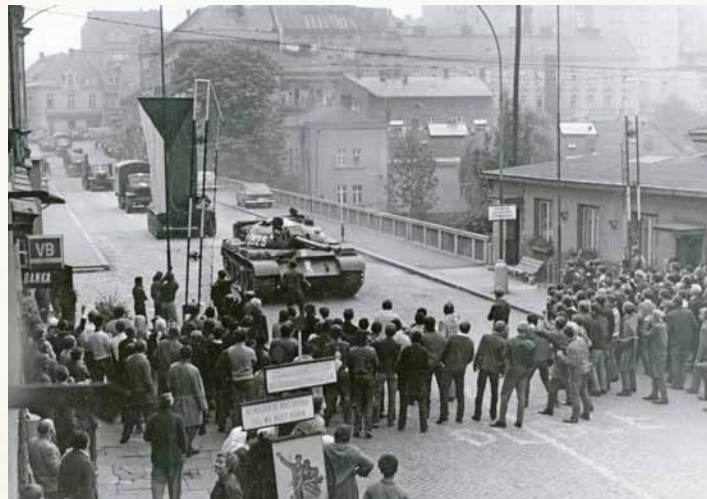
Zrušení okresu Český Těšín znamenalo pro město konec významu správního centra. Český Těšín si však nadále udržel pozici kulturního střediska celého regionu a soustředoval se zde veřejný a kulturní život polské menšiny. V rámci centralizace, kdy docházelo ke slučování menších obcí s většími sídly, prošel touto proměnou i územní vývoj Českého Těšína. Nejdříve proběhla integrace s obcí Svibice, která byla k městu oficiálně přičleněna 22. května 1947. V roce 1960 následoval Dolní Žukov. Poslední vlna integrace nastala v 70. letech, kdy se s účinností od 1. ledna 1975 staly součástí Českého Těšína dosavadní samostatné obce Horní Žukov, Chotěbuz, Místřovice a Stanislavice.

V souvislosti s celostátními politickými změnami v závěru roku 1989 se opětovně objevily i neúspěšné snahy představitelů města o obnovení okresu Český Těšín. Plánovaná reforma po pádu komunistického režimu počítala se zrušením soustavy národních výborů a s obnovením samosprávy na úrovni měst a obcí. Prvním porevolučním starostou Českého Těšína byl zvolen Bohumil Muroň. Dezintegrační tendence se projeví i v rámci Českého Těšína, a to v případě Chotěbuz, která se stala k 1. lednu 1998 opět samostatnou obcí. V roce 2000 bylo v České republice obnoveno krajské zřízení a vzniklo 14 nových krajů, v našem případě Moravskoslezský. Ve druhé fázi reformy byly o dva roky později zrušeny okresní úřady a místo nich ustaveny obce s rozšířenou působností. Tuto funkci v současnosti Český Těšín plní pro všechny své místní části a také pro sousední obec Chotěbuz.

Martin Krůl

Celní prohlídka na mostě Družby, r. 1960 (Muzeum Těšínska)

Sovětská vojska přijíždějící po mostě Družby do Českého Těšína vstupují na území Československa v rámci operace Dunaj, 21. srpna 1968 (Muzeum Těšínska)